

فرهنگ موضوعی آثار نظامی (۱)

«مخزن الاسرار»

تصحیح و تألیف:

قادر فاضلی

انتشارات بین‌المللی الهدی

۱۳۸۸

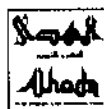
سرشناسه	:	نظامی، الیاس بن یوسف، ۵۳۰ - ۶۱۴ ق.
عنوان و نام پدیدآور	:	مخزن الاسرار / [نظامی]؛ تصحیح و تألیف قادر فاضلی.
مشخصات نشر	:	تهران: بین المللی الهدی، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	:	۳۴۰ ص.
فروست	:	فرهنگ موضوعی آثار نظامی: ۱
شابک	:	۹۰۰۰۰ ریال: دوره: ۹-۴۵۳-۴۳۹-۹۶۴-۹۷۸ : ۶۰۰۰۰ ریال: ۱-۴۳۹-۴۵۳-۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	نظامی، الیاس بن یوسف، ۵۳۰ - ۶۱۴ ق. مخزن الاسرار -- فهرست مطالب
موضوع	:	شعر فارسی -- قرن ۶ ق.
شناسه افزوده	:	فاضلی، قادر، ۱۳۴۱ - مصحح
رده بندی کنگره	:	الف ۵۱۳۱۳۸۸ PIR
رده بندی دیویی	:	۸ ۲۳/۱ فا
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۹۷۱۲۱۴

انتشارات بین المللی الهدی

تهران - صندوق پستی: ۴۳۶۳ - ۱۴۱۵۵

تلفن: ۸۸۸۹۵۰۰۳ - ۸۸۸۹۷۶۶۱ شماره: ۸۸۸۹۵۶۵۴

عنوان: فرهنگ موضوعی آثار نظامی (۱) مخزن الاسرار

تصحیح و تألیف: قادر فاضلی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۸ ه. ش.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

قیمت دوره ۶ جلدی: ۶۰۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات بین المللی الهدی

شابک: ۹ - ۴۵۳ - ۴۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸

شابک دوره: ۱ - ۴۵۹ - ۴۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

داستان پادشاه نومید و آمرزش یافتن او . ۶۹	متن مخزن الاسرار..... ۱۱
مقاله دوم: در عدل و نگهداری انصاف ۷۱	مقدمه..... ۱۳
حکایت نوشیروان با وزیر خود ۷۴	مناجات اول: در سیاست و قهر یزدان... ۱۸
مقاله سوم: در حوادث عالم..... ۷۷	مناجات دوم: در بخشایش و عفو یزدان . ۲۰
حکایت سلیمان با دهقان ۸۰	در نعت رسول اکرم ۲۲
مقاله چهارم: در رعایت از رعیت ۸۲	فی معراج النبی(ص) ۲۴
داستان پیرزن با سلطان سنجر ۸۴	نعت اول..... ۲۷
مقاله پنجم: در وصف پیری ۸۶	نعت دوم ۲۹
داستان پیر خشت زن..... ۸۹	نعت سوم ۳۱
مقاله ششم: در اعتبار موجودات ۹۱	نعت چهارم..... ۳۳
داستان سگ و صیاد و روباه ۹۳	در مدح ملک فخرالدین بهرامشاه... ۳۵
مقاله هفتم: در فضیلت آدمی بر حیوانات .. ۹۶	در خطاب زمین بوس فرماید..... ۳۷
داستان فریدون با آهر..... ۹۸	در مقام و مرتبت این نامه..... ۳۹
مقاله هشتم: در بیان آفرینش ۱۰۰	گفتار در فضیلت سخن..... ۴۱
داستان میوه فروش و روباه ۱۰۳	برتری سخن منظوم از مثنوی..... ۴۳
مقاله نهم: در ترک مشونات دنیوی..... ۱۰۴	در توصیف شب و شناختن دل..... ۴۶
داستان زاهد توبه شکن ۱۰۷	خلوت اول در پرورش دل ۵۰
مقاله دهم: در نمودار آخرالزمان ۱۰۸	ثمره خلوت اول ۵۴
داستان عیسی(ع)..... ۱۱۱	خلوت دوم در عشرت شبانه..... ۵۶
مقاله یازدهم: در بی وفایی دنیا..... ۱۱۳	ثمره خلوت دوم ۵۹
داستان موبد صاحب نظر..... ۱۱۵	بیت مقاله در پند و حکمت..... ۶۳
مقاله دوازدهم: در وداع منزل خاک ۱۱۷	مقاله اول: در آفرینش آدم ۶۵

داستان دو حکیم متنازع ۱۱۹	مقاله هفدهم: در پرستش و تجرید ۱۳۹
مقاله سیزدهم: در نکوهش جهان ۱۲۱	داستان پیر و مرید ۱۴۲
داستان حاجی و صوفی ۱۲۳	مقاله هجدهم: در نکوهش دو رویان ۱۴۳
مقاله چهاردهم: در نکوهش غفلت ۱۲۶	داستان جمشید با خاصگی محرم ۱۴۵
داستان پادشاه ظالم با مرد راستگوی .. ۱۲۹	مقاله نوزدهم: در استقبال آخرت ۱۴۸
مقاله پانزدهم: در نکوهش رشکبران ۱۳۱	داستان هارون الرشید با حلاق ۱۵۱
داستان ملکزاده جوان با دشمن پیر ۱۳۳	مقاله بیستم: در وقاحت ابنای عصر ۱۵۳
مقاله شانزدهم: در چابک روی ۱۳۵	داستان بلبل با باز ۱۵۶
داستان کودک مجروح ۱۳۸	انجام کتاب ۱۵۷

فهرست فرهنگ موضوعی

آ - ۱

۱- آخرت طلبی	۱۶۱
۲- آخر الزمان	۱۶۳
۳- آفرینش	۱۶۵
۴- آفرینش آدم (ع)	۱۶۶
۵- آیات	۱۶۸
۶- آیین حکمرانی	۱۷۷
۷- آینه	۱۷۸
۸- ابراهیم (ع)	۱۷۹
۹- ابن الوقتی (مذمت آن)	۱۷۹
۱۰- ابوطالب و پیامبر	۱۸۰
۱۱- احادیث	۱۸۱
۱۲- اخلاق	۱۸۲
۱۳- استغنا	۱۸۴
۱۴- اسماعیل	۱۸۵
۱۵- الف	۱۸۵
۱۶- انجام انسان	۱۸۵
۱۷- اندیشه	۱۸۵
۱۸- انسان شناسی	۱۸۶
۱۹- انسان (مقام او)	۱۸۶
۲۰- انسان و جهان	۱۸۷
۲۱- انسان و حیوان	۱۹۰
۲۲- انسان و خدا	۱۹۱

ب - پ

۲۳- بلا	۱۹۳
۲۴- بلند همتی و چابکی	۱۹۳
۲۵- بهرامشاه	۱۹۵
۲۶- پاکی و پاکبازی	۱۹۹
۲۷- پردگیان	۱۹۹
۲۸- پرده دری	۲۰۰
۲۹- پرستش خدا	۲۰۰
۳۰- پیامبر اکرم (ص)	۲۰۰
۳۱- پیامبرانی	۲۰۶
۳۲- پیامبر و پیامبران	۲۰۶
۳۳- پیری و جوانی	۲۰۷

ت

۳۴- تازگی و کهنگی	۲۰۹
۳۵- تجسم اعمال	۲۰۹
۳۶- تجلی	۲۱۰
۳۷- تربیت	۲۱۰
۳۸- ترک دنیا	۲۱۱
۳۹- تکلیف و توان	۲۱۱
۴۰- تلاش	۲۱۲
۴۱- تواضع	۲۱۲
۴۲- توبه	۲۱۲
۴۳- توبه شکنی زاهد	۲۱۲

۳۱۷	۱۷۸- وصال
۳۱۷	۱۷۹- وفا
۳۱۸	۱۸۰- وهم
۳۱۸	۱۸۱- هدفداری
۳۱۸	۱۸۲- همت
۳۱۸	۱۸۳- هنر
۳۱۹	۱۸۴- هنر و هنرمند
۳۱۹	۱۸۵- یاری
۳۲۰	۱۸۶- یقین
۳۲۰	۱۸۷- یقین و ارادت

نقد و بررسی

۳۲۲	مورد اول: رؤیت در معراج
۳۲۳	مورد دوم: تحقیر خود در مقابل سلاطین
۳۲۴	اشعار برگزیده
۳۳۷	فهرست اعلام

۳۰۰	۱۶۴- مردم‌آزاری
۳۰۰	۱۶۵- مصاحبت
۳۰۱	۱۶۶- معراج پیامبر
۳۰۴	۱۶۷- معنی
۳۰۴	۱۶۸- منافق
۳۰۴	۱۶۹- می

ن

۳۰۵	۱۷۰- نتیجه اعمال
۳۰۵	۱۷۱- نصیحت
۳۰۸	۱۷۲- نظامی
۳۱۲	۱۷۳- نفس
۳۱۲	۱۷۴- نقد
۳۱۳	۱۷۵- نوشیدن
۳۱۳	۱۷۶- نیایش

و- ه- ی

۳۱۷	۱۷۷- وجود و عدم
-----	-----------------

متن مخزن الاسرار

مقدمه

آنچه درین حجله خرگامی است جلوه گری چند سحرگامی است
شکر که این نامه به عنوان رسید پیشتر از عمر به پایان رسید^(۱)

حمد و سپاس بی پایان خداوند انس و جان را که مَنّت قدیمه اش را شامل حال نمود و قبل قائم را مطابق حاتم در دریای عرفان و ادب فارسی جریان بخشید. حمد و سپاس دیگر به خاطر آنکه کمک کرد تا امروز به وعده دیروزم که در سال گذشته داده بودم جامه عمل پوشانده و اکنون در حال نوشتن مقدمه فرهنگ موضوعی مخزن الاسرار باشم.

وقتی کتاب گنج های گنجهای را آماده چاپ می نمودم در مقدمه مربوط به مخزن الاسرار آن قول دادم که در آینده، فرهنگ موضوعی مخزن الاسرار را به زیور چاپ آراسته گردانم. خداوند متعال را سپاسگزارم که توفیق تحقق آن وعده را فراهم نمود و فرهنگ موضوعی این کتاب را با استخراج قریب به ۲۰۰ موضوع پس از زحمات شبانه روزی و مداوم به اتمام رسانده در اختیار فرهنگ دوستان عزیز قرار می دهم.

آنچه در این کتاب می آید. متن اشعار مخزن الاسرار حکیم نظامی است که بعد از ویرایش و تصحیح اصلاحات لازم، در اول کتاب قرار داده شد. سپس موضوع بندی آن به ترتیب حروف الفبا می آید که بیش از ۱۸۰ موضوع می باشد.

موضوع بندی مخزن الاسرار یک موضوع بندی معنوی است نه لفظی، زیرا در این کتاب می خواهیم به معانی مطرح شده در قالب الفاظ و حکایت ها و مثل ها رسیده و از آن بهره مند گردیم. از اینرو چه بسا اشعاری تحت عنوانی ذکر می شود که لفظی از آن موضوع در آن خصوص

نیامده است. گاهی نیز لفظ موضوع در اشعار مربوطه یک یا چند بار آمده است. بنابراین کار فرهنگ موضوعی با فرهنگ لفظی تفاوت بسیار دارد. در فرهنگ الفاظ رایانه کار انسان را به احسن وجه انجام می‌دهد ولی در فرهنگ موضوعی از رایانه هیچ کاری ساخته نیست. زیرا به دست آوردن معنی یا معانی موجود در یک شعر فقط توسط انسان زنده و سالم امکان دارد نه چیز دیگر.

موضوع‌بندی حاضر براساس نسخه چاپ امیرکبیر انجام شده است که کلیات خمسة نظامی در یک مجلد به چاپ رسیده است. از آنجا که این نسخه اغلاط زیادی داشته و نیازمند ویراستاری بود، ضمن تصحیح، متن ویراستاری شده آن در ابتدای کتاب قرار داده شد. امید است مجلدات بعدی که شامل چهار کتاب دیگر حکیم نظامی است به همین ترتیب به زیور چاپ آراسته گردد.

قادر فاضلی

تهران ۱۳۸۶